

[instrumental musik]

- EBTISAM: Kolla inte på din Facebook, för vi har fått massor av hat.
- KVINNA: Bara säga att, ”det här har blivit fel, vi tar på oss. Det blev en diskriminering, och då ...” En ursäkt till mig.
- MAN: Tycker om mina lärare ganska mycket, men ... ja, men det får mig bara att bli besviken på dem.
- KVINNA: Nej, men det går inte. Jag orkar inte fajtas.
- KVINNA: Om en patient skulle avboka sina besök flera gånger på grund av någons ursprung, då är det en fråga chefen borde kunna ta ställning till.
- LEILA: Alla delar av samhället måste arbeta mot rasism. Den här podcasten heter *Prata rasism*, och är en podcast från Forum för levande historia. I den här podden så kommer vi fokusera på vad offentlig sektor kan göra i arbetet mot rasism. På nätet, i skolan, i kommunen, och som arbetsgivare. Vi kommer även prata om hur vi kan motverka hatbrotten. Jag heter Leila Trulsen, och i det här avsnittet ska vi titta närmare på det rasistiska hatet som sprids på nätet. Tänk dig att du går in på Facebook. Någon har lagt upp en bild på dig, och på bilden blickar du rakt in i kameran och ler med hela ansiktet, för du har precis fått ta emot ett pris. Men så börjar du scrolla i kommentarsfältet under bilden, och där finns det en oändlig kommentarstråd fylld med rasistiskt hat och hot från människor du inte känner, som du aldrig har träffat. Och allt det här är på grund av ditt efternamn, din hudfärg, eller vad du har på dig.
- EBTISAM: Det sårade mig, alltså. Varför ska min slöja eller min bakgrund hindra mig från att ta emot priset?
- LEILA: För många svenskar har det rasistiska näthatet blivit en del av vardagen. Samtidigt är det få som anmäler kränkningar, och ännu färre går till

åtal. Kan rädslan för att bli näthatad leda till att vi inte vågar lägga upp bilder eller ens uttrycka oss, eller tystnar helt och hållet? Och vad kan den offentliga sektorn göra när en medarbetare, anställd eller elev drabbas? Vi ska prata med Helena Dahl från Statens medieråd. De driver kampanjen No Hate Speech Movement för att utbilda unga i hur de kan motverka hat och hot på nätet. Vi kommer också att prata med Bilan Osman, och hon är föreläsare och skribent på stiftelsen Expo, som har granskat högerextrema och rasistiska rörelser sen 90-talet. För en hel del av näthatet organiseras också genom extremhögern, och de har sina egna strategier för att sprida sitt budskap. Men först ska vi höra hur det faktiskt kan vara att drabbas av rasistiskt näthat. Ebtisam är 21 år gammal och pluggar it. Hon hade inte förväntat sig att hamna i tech-världen, eller att det ens skulle vara ett kontroversiellt val. Men det började med att hon fick upp ögonen för it.

EBTISAM: Jag trodde inte it skulle vara min grej, för jag har aldrig programmerat innan eller har sysslat med datorer. Men det funkade. Jag utvecklade intresset, och det ... Alltså, det går att lära sig.

LEILA: Ebtisam pluggar programvaruteknik på universitetet. Programmering var inte ett självklart val, men när hon väl började så märkte hon att hon tyckte det var kul, och dessutom så gick det ganska bra. Så bra att hon våren 2019 blev en av tre finalister till Microsofts pris Årets it-tjej.

EBTISAM: Årets it-tjej är ett pris som man ... eller som Microsoft delar ut för att inspirera tjejer att läsa it och stötta de som har redan ... alltså, som redan läser it eller som jobbar inom it.

LEILA: Priset skulle delas ut i Stockholm på galan Universum Awards. Ebtisam satt bredvid de två andra finalisterna när motiveringen till Årets it-tjej lästes upp.

- EBTISAM: Det var en av tjejerna som passade perfekt med motivationen, så vi bara ... Vi två kollade på henne och bara ”ja, men det är du de pratar om, det är du”, och hon blev jätteglad. Och sen ni bara ”Ebtisam”. Och alla tittade på mig och bara ”va?” Ja, men sen gick jag ut på scenen och pratade lite och fick priset.
- LEILA: Direkt efter prisutdelningen ringde hon till sina föräldrar.
- EBTISAM: Ja, de var jätteglada och jättestolta. De bara ”men du har ju bott i Sverige i bara några år och kunde göra så många saker”. Så de var jättestolta.
- LEILA: Några dagar senare skulle hon åka på semester till Etiopien för att hälsa på släkt. Hon satt på Arlanda och väntade på att planet skulle boarda. Hon var glad över priset och resan när hon fick ett oväntat samtal. Det var ifrån kommunikationsavdelningen på universitetet.
- EBTISAM: Och han ringde och sa ”men kolla inte på din Facebook, för vi har fått massor av hat på grund av inlägget som vi delade på vår hemsida om priset som du fick”. Jag bara ”jaha, okej”. Och han sa ”om du får hat på Messenger eller såna saker så får du säga till, och vi är här och vi stöttar dig”. Och jag trodde inte att det skulle vara något seriöst. Sen tänkte jag ”ja, men de skulle inte ringa mig om det inte var något seriöst”, så jag blev lite curious och ville kolla vad de har skrivit.
- LEILA: Ebtisam gick in på Facebook och såg först bilden som hon var taggad i som universitetet hade lagt upp. Men när hon skrollade i kommentarsfältet möttes hon först med massa grattis och peppiga kommentarer, men snart så såg hon flera hundra kommentarer av hat, personangrepp och ifrågasättande.
- EBTISAM: De flesta handlade om slöjan och att jag var en kvinna. Alltså, varför skulle det ens finnas något pris som heter Årets it-tjej, varför behöver vi såna priser? Eller att jag var invandrare och att jag blev på ... alltså, på

front page. ”Varför blev hon Årets it-tjej?” Att en muslimsk kvinna hade vunnit priset, och att ”varför stöttar ni terrorister? Ja, men de som bär slöja, de är ju oppressed, så ni ... stödjer ni för det här nu?” Typ såna kommentarer. Jag grät. Jag ville ringa till min mamma, men hon blir ju jätterädd. Jag ville inte att min mamma skulle vara orolig, så jag sa inget till någon. Jag bara grät lite och tog flyget till Etiopien, för jag skulle dit på semester. Och där pratade jag med mina kusiner och mostrar och berättade till dem, men de vet inte hur det känns eller hur det är i Sverige med rasism. Det var en liten utmaning.

LEILA: Universitetet hörde av sig igen efter några dagar, och de sa att de hade tagit bort de hatiska kommentarerna. De gick även ut med ett meddelande på deras hemsida där de beskrev händelsen och förtydligade att de var stolta över Ebtisam. Ebtisam kände att hon fick stöd från många håll.

EBTISAM: Efter händelsen så finns det en grupp på Facebook som heter Jag är här, och de hade sett hatfulla kommentarer och skrev på sin grupp då att ”gå in till det här inlägget och kommentera något gott, för den här flickan har blivit utsatt till hat”. Och det var jättefina, kärleksfulla kommentarer.

LEILA: Ebtisam kände att den här händelsen, den påverkade henne i flera veckor.

EBTISAM: Det sårade mig, alltså. Jag har kvalificerat mig att bli Årets it-tjej. Varför ska min slöja eller min bakgrund hindra mig från att ta emot priset? Vad du än gör, om du pluggar på universitetet, om du är chef på något stort bolag, om du är bara städerska, vad du än gör så kommer de alltid vara hatare.

LEILA: Ebtisam anmälde aldrig händelsen.

EBTISAM: Det hjälper inte, och de kommer inte tro att det är ett stort hat på ... alltså, jag är inte livshotad, och jag kommer att göra något annat, något stort som de kommer inte gilla, så jag kommer göra polisanmälan igen och igen. Så jag bara ... Nej, det gäller bara att inte fokusera på det.

[instrumental musik]

LEILA: Här med mig har jag Helena Dahl från Statens medieråd och Bilan Osman från stiftelsen Expo. Vad är era spontana tankar när ni får höra Ebtisams historia? Om vi börjar med dig, Bilan.

BILAN: Ja, dels är det såklart bitvis tungt att höra, men det berättar ju också någonting ganska viktigt om vårt samhälle. Alltså, här är det en person som är glad över att ha fått vara med om en sån här stor och viktig grej, och får utsättas för massa rasism på nätet. Och jag reagerade också på den antimuslimska logiken i det här. För hon berättar då i klippet att reaktionerna var just att hon var förtryckt, men här har vi en person som har gjort så mycket, och sen samtidigt för att hon har slöja anses då vara förtryckt. Och då blir det, så här, den antimuslimska logiken i det, att muslimska kvinnor aldrig kan göra någonting rätt så, reagerade jag också på. Ja, det var fruktansvärt att lyssna på.

LEILA: Helena, vad är dina tankar?

HELENA: Nej, men jag instämmer. Det är ... Tankarna går ju runt, för att på något sätt blir det också att man vill veta, när blir saker och ting olagliga? Vad får man säga, vad får man skriva? Hur länge ska hon gå i sina egna tankar och fundera över skydd? Utsatthet. Det här är verkligen när människan är som mest sårbar i ett samhälle där det inte verkligen ... Där det inte finns något skydd, förrän då i det här fallet, aktören som säger att "vi tänker på dig och vi tar bort kommentarer" och så där. Men det är en extrem utsatthet. Sen så tänker man absolut att det är väldigt viktigt att anmäla. Dels ... Man behöver anmäla till polisen, men i det

här fallet kan man också anmäla till plattformen så att de personer som också har lagt inlägg blir bortkopplade. Men att det är viktigt att anmäla till polisen, för man behöver också se trender i samhället. Man behöver förstå vad det är för typ av påtryckningar man behöver för ändring av lagutrymmen och så där. Så att det är jätteviktigt att anmäla.

LEILA: Statens medieråd driver ju kampanjen No Hate Speech Movement som går ut på att hjälpa unga att lära sig om just hat och hot på nätet, och det är ju en del av regeringens nationella plan som heter Samlat grepp mot rasism och hatbrott. Och genom materialet i kampanjen så har bland annat lärare och elever lärt sig mer om just hat och hot på nätet. Helena, vad har ni fått för reaktioner på den här kampanjen?

HELENA: Ja, men i stort så har det varit bra reaktionen. Nära-barn-professionella, som är då pedagoger och bibliotekarier som vi vänder oss mot, så har de varit nöjda, och de visar på att de i hög grad tycker att vårt material är relevant. Och det beror nog till största del på att vi har fyllt ett gap. Det är någonting de har behövt inom ramen för den här kampanjen som de också har fått. Och materialen har ju varit baserade på olika undersökningar och det vi har sett att vi behöver ta fram pedagogik kring. Sen gör vi också en undersökning där vi tittar på ungas benägenhet att anmäla hot och hat, och det ser vi ... Där ser vi till exempel att man har i högre grad de senaste tre åren, alltså 2016, 2017, 2018, så är man mer benägen att anmäla någon som man ser blir utsatt, och det är ganska intressant.

LEILA: Stiftelsen Expo har granskat extremhögern sen 1995. De håller i utbildningar, seminarier, och ger ut en tidskrift om nationalistiska organisationer. Bilan, du har varit runt på många skolor och föreläst om hur extremhögern organiserar sig. Vad är din uppfattning kring allmänhetens kunskapsnivå om just rasistiskt näthat?

BILAN: Oj, väldigt blandat, skulle jag säga. Jag tror att de senare åren i och med bland annat den här berättelsen som vi fick höra här i början med Ebtisam, men jag tänker också på den här kampanjen som riktades mot en liten pojke som fick vara lucia för några år sedan. Alltså att i samband med sånt här så har det också blivit en större uppmärksamhet, och kanske med det också en djupare förståelse för att sånt här över huvud taget äger rum. Sen tror jag att parallellt med det här så tror jag ibland att å ena sidan så har vi en högerextrem mobilisering på nätet i form av sajter, vi har allt ifrån socialkonservativa som står ganska nära Sverigedemokraterna till ganska militanta nazistiska grupperingar som exempelvis Nordfront. Och däremellan en uppsjö av tankesmedjor och sajter och annat. Så det är en miljö som i allra högsta grad finns på nätet och som ser nätet som en viktig plats, samtidigt som det är viktigt att också komma ihåg att extremhögern inte skiljer sig från alla andra. Att nätet inte är en isolerad plats utanför samhället med sina egna regler, utan att nätet i allra högsta grad är en del av vår verklighet, och därmed också extremhögerns. Så det hänger ihop med den tid vi lever i, på många sätt.

LEILA: Ni har ju båda nämnt att reaktionerna är annorlunda när hatet sker framför människor och när det sker på nätet. Hur kan vi som är på nätet få bättre juridisk kunskap kopplat till internet så att vi verkligen förstår att det inte är en plats fri från regler? Helena, vad tänker du?

HELENA: Ja, men dels är det olika organisationer, och även då myndigheter som har väldigt bra ... vad ska man säga, webbsidor där man kan gå in och söka kunskap. Jag tänker på Näthatshjälpen som Make Equal, en organisation, jättetydlig och bra där man kan se de olika grunderna för vad som skulle kunna utgöra brott. Och jag tänker även på olika myndigheters ... Vi har polismyndigheten, har också väldigt bra webbplats kring de här frågorna. Och framför allt så är det viktiga i det här sammanhanget, är att man ska alltid anmäla. För det man kanske

glömmer, att om man inte anmäler, då finns det också ... det blir också svårighet för samhället att se trender inför lagändringsförslag eller förbättringar som man som statlig aktör behöver gå in och styra.

LEILA: Vi tog ju upp fallet där med Ebtisam som blev utsatt för rasistiskt näthat. Är det bara ... kan man bara förvänta sig att det här sker från organiserade extremhögern, eller sker det här från vanliga medborgare också?

BILAN: Så här, rasismen är ju en del av vårt övriga samhälle. Det genomsyrar vårt samhälle. Och därmed finns det också på nätet, för att nätet är en del av vårt samhälle. Och det man kan se, framför allt när vi tittade för några år sen, så kikade vi på ... Efter att det hade varit många attacker som hade riktats mot olika HVB-hem eller hem där människor som var asylsökande bodde, och där hade vi en period av ganska många bränder riktade mot dessa boenden. Och det vi kunde se var att de människor som framför allt satt och hetsade, som sa ”bränn ner de här hemmen, de ska bort”, det var inte personer i första hand som var aktiva nazister eller ens aktiva på något sätt i någon radikalnationalistisk gruppering. Utan vanliga människor. Personer som har ett jobb att gå till på dagarna och ... Och så ser rasismen ut i mångt och mycket. Även om det är extrema idéer, men det är extrema idéer som återfinns hos helt vanliga människor.

LEILA: Helena, vad tänker du?

HELENA: En risk skulle kunna vara att man tänker att de här personerna är organiserade, och att det är ... de är medlemmar i någonting större, när det egentligen kan vara enskilda människor som är bara väldigt arga en fredagkväll klockan 23 för att de inte har något annat för sig. Och det är klart att det är inte bra, men det är säkert många olika typer av hat, eller vad man ska uttrycka, kränkningar, som det här innefattar. Och det är lite som du var inne på. Man måste också där hålla två tankar i huvudet

samtidigt. Att en del är organiserat och väldigt strukturerat, och en del är helt bara ad hoc. Sen är det ... Det finns undersökningar som visar ändå att den här tilltagande misstron emot staten, eliten och folken, den har nog säkert också någon innebörd i det här att man sitter ensam, man är kanske alienerad, man är inte med i samhället, och då är det lätt att man hittar syndabockar eller svarta får som man kan bli aggressiv mot.

BILAN: Jag tänker för människor för just Ebtisam så blir det en fråga om ”men har jag samma förutsättningar som alla andra i det här samhället?”, och det i sig kan skapa ett demokratiproblem. Alltså att vi har människor som inte kanske längre vågar vara aktiva i föreningslivet eller vara aktiva på sina olika sätt, för att man är rädd för den backlash:en som också kommer med det. Och på det, någonting som Ebtisam också lyfter, den här misstron kanske, eller den här känslan av att ”om jag anmäler så kanske det kommer ändå att läggas ner”. Och det är också ett demokratiproblem att folk utsätts för brott som man inte ... Det blir inga rättsliga påföljder. Så det kan ... Det påverkar hela vårt samhälle.

[instrumental musik]

LEILA: FOI, Totalförsvarets forskningsinstitut, släppte en rapport 2017 som heter *Det vita hatet: Radikal nationalism i digitala miljöer*. Och där granskar de både artiklar och kommentarsfält, och det går att läsa hur Samnytt, som då tidigare hette Avpixlat, har tappat användare de senaste åren. Men under samma period så har Nordfront, som ändå är en uttalad nazistisk sajt, vuxit. Varför tror ni att det ser ut så, om vi börjar med dig, Bilan?

BILAN: Ja, en jättebra fråga verkligen, som jag önskar att jag hade ett bra svar på också. Det är jättesvårt, och jag tror att med de här olika radikalnationalistiska medierna så sammanfaller det med en generell trend som kan finnas när det kommer till alternativmedier och besökstatistik. Men också på vilka snurr man får beroende på ämne och

annat. Men framför allt det den rapporten visade på var hur otroligt brett landskap det här också är. Alltså att vi har både de här traditionella ... eller alternativmedierna med sina olika sajter, och som tror att de ägnar sig åt klassisk nyhetsjournalistik, och sen så har vi forum som olika chan-forum där det finns de som kallar sig för alt right eller alternativhöger som sysslar med ... ägnar sig åt att trolla och sprida memes, så. Och det visar på hur vi måste också ha en bred kunskap i den här frågan, och se återigen att extremhögern inte skiljer sig på det sättet från det övriga samhället, utan är lika bred och förändras med samhället i övrigt.

HELENA:

Ja, och precis det du säger, Bilan, det är ju samma, det vi har sett och agerar på inom ramen för No Hate-kampanjen. Och det handlar i någon mening om att pedagogiskt informera om det samhälle som också förändras. Och i det här fallet då, så ... När du nämner memes så såg vi oss ... ja, vad ska man säga, vi upplevde och förstod att vi behövde ta fram ett material som fokuserar på bilder som narrativ och bilder som påverkansmedel utifrån rasism eller antidemokratiska krafter. Och i det sammanhanget så blir det också ... har det också blivit ett verktyg där vi tittar på bilder som kan också förflyttas. Som betyder någonting annat i ett annat sammanhang. Den symbolförskjutningen som sker. Och vi har tittat till exempel på den ökända [?? 0:21:24] grodan Pepe the frog, och även fått originaltecknarens tillåtelse att använda det i ett material som heter *Bilder och verkligheter*, där barn och unga ska få ta tillbaka den här goda grodan, som den en gång var. Men att den också har hamnat i antidemokratiska miljöer och är numera klassad som en hatsymbol av en medborgarrättsorganisation i USA. Och det är ju viktigt att man får, som ung, kunskap. Vi gjorde en fältstudie med 200 elever. Alla kände till grodan Pepe the frog, men inga vuxna pedagoger, som var 30 stycken, kände till Pepe the frog. Men det är bara åtta som kände till att den kan användas i rasistiska sammanhang. Så vi har ju väldigt viktig information.

BILAN: Och det är det som också är grejen runt hela den här chan-kulturen och forumen som finns där ute på nätet, och där jag tror det är så himla viktigt att vi också håller de här ... apropå hur exempelvis myndigheter kan tänka, att vi kan hålla de här två tankarna i huvudet samtidigt. Att å ena sidan är det här viktiga forum, speciellt 8chan och 4chan och forum där extremhögern ... För att det finns ganska högt tonläge och ganska högt i tak för vad som är acceptabelt att säga på dessa forum, så är det såklart att extremhögern också utnyttjar det. Men i spåren av exempelvis terrorattentatet i Christchurch med Tarrant som både spred videon från händelsen men också hade skrivit på de här forumen, så har vi också kommit att förstå hela den här subkulturen som någon någonting i sig radikaliserande och högerextremt. Och det är det jag menar på att det här är så viktigt att vi håller de här två tankarna samtidigt. Att chan-kulturen som är oftast unga män som har ganska groteskt språkbruk är problematiskt och kan på andra sätt också vara ett demokratiproblem, men de här forumen är inte själva grunden för en radikaliseringsprocess i sig. Och jag tror i det här samtalet om symbolik att vi tenderar ibland att fastna så mycket vid just symboliken framför idéerna, som är problemet.

LEILA: Just i det här fallet med Ebtisam så sa hon faktiskt att hon kände att hon fick stöd från universitetet, men det finns ju jättemånga myndigheter och kommuner och andra arbetsplatser som inte riktigt vet hur de ska hantera näthat. Speciellt när det är emot individer som har frontat en kampanj. Och du, Bilan, tog exempel på den svarta pojken som var lucia på Åhléns julkampanj, och det slutade med att de tog bort den kampanjen. Vad har ni för konkreta tips till arbetsgivare som måste hantera näthat och så här? Speciellt ur ett arbetsmiljöperspektiv. Om vi börjar med dig, Bilan.

BILAN: På ett brett plan så är det alltid viktigt att man på en arbetsplats har en handlingsplan, och inte ser de här frågorna som ett slags sidoprojekt.

För det kan jag ibland uppleva på många arbetsplatser, att man ser det så här, ”ja, men det här är en viktig fråga som vi borde göra”. Men det är en, som du själv nämner, det är en del av arbetsmiljöarbetet och arbetsgivarna är också skyldiga till att ta tag i de här frågorna. Så ha en tydlig arbetsplan på arbetsplatsen.

HELENA: Alltså, dels så skulle jag nog vilja lyfta hela handlingsplanen mot rasism där ett stort antal myndigheter har samverkat och på så vis har kunnat dela kunskap. För det gäller hela tiden att man är bäst i sitt eget hus, att man ... Jag menar, vår expertroll är då mediaanvändning, medan andra aktörer kanske mer är expert på just rasism, och sen när man sammanför det där så kan det bli väldigt bra. Men vi tycker naturligtvis att vi har gjort ett bra jobb på så vis att när vi undersöker vad då närbarn-professionella tycker om det materialet vi har tagit fram så är de väldigt nöjda. Och de är nöjda utifrån att de får någonting som de behöver kunskap om som de inte upplever att de har kunnat hitta någon annanstans.

LEILA: Under No Hate Speech-kampanjen så finns en del om propaganda som har varit väldigt populär. Varför tror ni att det är så intressant?

HELENA: Alltså, när vi hade uppdraget att vi skulle göra någonting inom ramen för No Hate Speech Movement mot våldsbejakande extremism, då valde vi att inte göra ett material som skulle enbart rikta sig mot de som riskerade att radikaliseras. Utan vi ville göra ett bredare material till hela grupper. Och utifrån det så skulle gruppen diskutera olika narrativ. Alltså, fokus var bilder och film som påverkansmedel, och det har alltid funnits som ett uttryck för ... Ja, det kan ju bara användas av ... ur negativa aspekter. Men i det här fallet då så blev det materialet *Propaganda och bilders makt*. Och det ... Där och då så var det många som sökte och ville ha information om det, för då var det också samtidigt mycket prat om IS och IS-rekryteringar och så. Nu ser vi inte att det är lika användbart. Nu är det mer ... Det är ett annat material vi

tog fram som heter *Könsstereotypa normer*. Det släppte vi i samband med Metoo. Det används nästan mer, skulle jag säga, om stereotypisering och representativitet i samhället och så där.

LEILA: Du nämner ju lite om symboler, och vi har pratat om grodan som används av rasistiska organisationer. Men vi har också flera mer moderna symboler som kanske inte alla är lika medvetna om, men som ändå används för att sprida hat. Jag tänker på OK-tecknet, när man lägger ihop tummen och pekfingret, används nu för att symbolisera white power. Bilan, vad tänker du är problemet när de uppdaterar sig hela tiden, de här symbolerna, och allmänheten är inte riktigt medveten om tyngden i dem?

BILAN: Ja, problemet är delvis att symboler som bygger på en rasistisk världsbild får spridning, men det är också så här ... och det är värt att tillägga. Det är också en del av en högerextrem logik. Alltså, det är ungefär så de vill att man också ska reagera. Att man sprider emojis med ett glas mjölk och att någon gör OK, och sen så sprids det här och folk reagerar på det och det blir en stor grej runt det. Vilket också är precis den reaktionen de förväntar sig. Alltså att de försöker vara lustiga och trolle och tycker att det är kul. Och det visar på återigen hur vi å ena sidan måste ta den här symboliken på allvar, det är inte bara ett glas mjölk utan det är en referens till det vita, rena, ariska. Samtidigt som det också är en del av den här trollkulturen som [hör inte 0:28:14] trolle, och att vi inte heller ska gå med på att gå in i den hysterin. Så ja, det är snårigt, hela det.

LEILA: Hur behöver myndigheter samarbeta med varandra, både för att öka kunskapsnivån, men även förebygga fler fall av näthat? Helena, vad tänker du?

HELENA: Ja, det kan jag gärna svara på. Jag skulle också bara vilja säga en liten passus till det du sa, Bilan, att det är precis det här vi har tagit fram ett

material kring. För det det också handlar om, det är att faktiskt förstå i vilket sammanhang den här symbolen återfinns. För ett glas mjölk ska vi ju alltid känna oss bekväma med, det är ju nästan vår folkdryck [skratt]. Men vi måste också förstå, i vilken typ av sammanhang återfinns den här symbolen, och vad betyder det då? Så att det här med sammanhang är så viktigt. Det kontextuella sammanhanget, och vem som är mottagare och så. Och sen vad det gäller myndigheter, så det som har varit så lyckosamt inom handlingsplanen mot rasism, där vi har varit ett flertal, det är just det att man kan identifiera vars och ens expertis och dra nytta av det. Så man inte springer på alla bollar eller så att man inte blandar in sig i någon självsvängning där man egentligen inte har sitt expertområde. Det är staten när det är som bäst, att man förstår varandra och man kan också när man då tar fram material, så kan man hänvisa till varandra utifrån olika aspekter. Så det hoppas jag att man kan se mer av när det gäller den här typen utav svåra, jättesvåra frågor. Det är juridik, det är etik, det är moral. Det är liksom ... Vi måste samarbeta. Det är omöjligt annars.

[instrumental musik]

LEILA: Tack så jättemycket, och tack för att ni kom hit. Jag vill även tipsa om att Forum för levande historia driver det statliga myndighetsnätverket mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Och det här nätverket är öppet för alla statliga myndigheter. Och du som anmäler dig till nätverket, du erbjuds en plats vid forumträffar för erfarenhetsutbyte och fortbildning. Och du får också ett nyhetsbrev om vad som händer i staten på området. Du har lyssnat på podden *Prata rasism* från Forum för levande historia. Jag heter Leila Trulsen. Producent är Tanvir Mansur. Exekutiv producent Linda Jensen Kidane. Och det här programmet har producerats av Soundtelling. Den här podd-serien tar utgångspunkt i insatserna från regeringens nationella

Avsnitt 4 Rassistiskt hat på nätet, 31 minuter, sida 15

plan *Samlat grepp mot rasism och hatbrott*, och planen samordnas av Forum för levande historia. Läs gärna mer på levandehistoria.se.